

Naslov originala:

איך לאהוב את בתך

הילה בלום

Copyright © 2021 by Hila Blum

Copyright © 2024, srpskog izdanja Kontrast izdavaštvo

Za izdavača:

Vladimir Manigoda

Glavni i odgovorni urednik:

Ivan Isailović

Izvršna urednica:

Tamara Sokić

Prevod:

Dušica Stojanović Čvorić

Lektura:

Emilija Vučićević

Dizajn korica:

Viktorija Čeliković

Prelom:

Ivan Isailović

Štampa:

F.U.K. d.o.o. Beograd

Tiraž:

1000

Izdavač:

Kontrast izdavaštvo

Terazije 35, Beograd

info@kontrastizdavastvo.rs

kontrastizdavastvo.rs

HILA BLUM

KAKO VOLETI SVOJU ČERKU

Prevela s hebrejskog
Dušica Stojanović Čvorić

KONTRAST

Beograd, 2024.

Mojim roditeljima, mojoj ljubavi

1

Kad sam prvi put videla svoje unuke, stajala sam na ulici preko-puta njih, ne usuđujući se da im pridem bliže. U predgrađu Groningena prozori na kućama su veliki i nisko postavljeni pa sam istovremeno osetila stid što sam s takvom lakoćom uspela u svom naumu, strah što mi je plen tako izložen pogledu, i bespo-moćnost jer – da su samo okrenule lice – ugledale bi me.

Devojčice nije zanimalo šta se dešava napolju. Bile su oku-pirane svojim dečjim svetom. Plavušanke svetle, tanke kose, koja se poput brašna rasipa među prstima. Bile su same tamo u dnevnoj sobi, previše nadohvat ruke. Da me je neko pitao, ne bih umela da objasnim svoje prisustvo. Otišla sam.

Sačekala sam da padne mrak i da se upale svetla u sobama. Ovaj put sam stala bliže kući, oklevala još nekoliko trenutaka i na kraju prešla ulicu. Skoro da sam pokucala na prozor. Bila sam zadivljena jednostavnošću s kojom su se kretali članovi njene porodice; sad su svi bili na okupu. Nisam tako pamtila ćerku, za-divila me je snaga njene prisutnosti. Prošaptah njeno ime samo da se uverim: Lea, Lea. Nisam dugo stajala tamo, tek nekoliko minuta. Leine ćerke, Lote i Sane, sedele su za trpezarijskim stolom, istovremeno se vrzmajući naokolo i šireći svuda žutu kućnu svetlost. Njen muž Johan je stajao u kuhinji okrenut leđima prema meni i spremao večeru. Lea je išla iz jedne u drugu prostori-ju, prelazila preko prozorskog krsta pa nestajala, da bi se ponovo pojavila u drugoj prostoriji negirajući stvarnost, kao da zaista prolazi kroz zidove.

Iako je kamin u dnevnoj sobi bio ugašen, iz nje je ipak zračila toplina. Bio je to dom – u tome je suština. Knjiga je bilo svuda, čak i u kuhinji. Izgledalo je da stan ima dušu, u njemu je sve bilo

namenjeno podsećanju na čistotu prirodnih materijala – drvo na drveće u šumi, vazduh na nebesko plavetnilo. Zbog toga što sam posmatrala ćerku i njenu porodicu bez njihovog znanja, zapretila mi je opasnost – ogoljenost njihovih života bljesnula mi je pred očima svojim opasnim sjajem.

Žena koju nisam poznavala, a o kojoj sam, mnogo godina ranije, čitala u knjizi, bila je iz Dablina, imala je jedanaestoro braće i sestara, a kad je odrasla i udala se, rodila je dve ćerke. *Njene ćerke nikad nisu hodale same ulicom i nikad nisu podelile krevet jedna s drugom.* Žena nije još dugo pričala o ćerkama i shvatila sam da je htela da kaže da ih voli, mada je, ujedno, priznala i da ne ume da ih voli. I, u tome je suština – problem ljubavi. Pokušala je da ih voli. Žena, muž i ćerke otputovali su na odmor, porodično putovanje kolima u kojima se razvila glupa svađa. Ona je tada pogledala u retrovizor na strani suvozača i ugledala stariju ćerku kako zuri sa zadnjeg sedišta. *Primetila je kako su joj usta nekako utonula u lice, i u viziji joj se prikazalo kako će ta neodređena stvar poružniti ćerkino lice.* Tim rečima. *Stvar koja je mogla da uništi njenu lepotu, ispričala je, pre ili kasnije, možda čak i pre nego što odraste.* Žena se tada zarekla da *mora da se pobrine da joj ćerka bude srećna.*

Kada sam čitala o njoj i sama sam već imala devojčicu. Leu. Jednoipogodišnja energična devojčica, pričljiva i glasna. Na njeno bebaće uho, ali i na očevo, tepala sam joj – sirena u magli. Meir i ja smo se divili našoj sireni u magli. Tepali smo joj i na desetinu drugih načina. Nedostajala mi je svakog trenutka tokom radnog vremena u studiju, i čvrsto sam je grčila i držala u naručju kad bismo ponovo bile zajedno. Bilo je lako voleti je. I njen tata ju je obožavao, a o njoj smo pričali svako veče pošto bi zaspala, zahvaljivali smo jedno drugom na devojčici. Pružila sam joj sve što je meni nedostajalo, i mnogo više, a i ona je mene volela.

Sve što je bilo bebino – pljuvačka koja joj je curila niz bradu i vrat, sve do otvora na bluzici, pelene otežale od mokraće, gnoj iz inficiranog oka i sav sadržaj njenog nosa – sve u vezi Lee mi je

bilo lepo. Ponekad, kad bih je pogledala ili pomirisala, usta bi mi se napunila pljuvačkom. Imala sam želju da je okusim. „Poješću te”, govorila sam joj, „samo ću te pojesti”. A Lea se kikotala. Zagolicala bih je da čujem još više glasnog smeha i, čak i ako su nas ljudi gledali, ne bi me bilo sramota, naprotiv.

Imala je četiri godine kad sam poželeva još jednu devojčicu. Rekla sam Meiru – zamisli dve Lee. Izgledalo je kao da sam mu baš tim rečima rekla – nemoj da se složiš. I nije se složio. Ljutila sam se na njega mesecima, a na kraju je sve zaboravljeno. Meir je prešao pedesetu, preselili smo se u prostran stan, imali smo dobra radna mesta, lepo smo noću spavali. Imali smo četvorogodišnju, petogodišnju, šestogodišnju Leu, ništa nam nije nedostajalo, a ona je rasla.

Meirov mlađi brat Johaj, koji je, kao i Meir, postao otac u kasnijem dobu, priča mi o svojoj ćerki. Kada je imala sedam godina, razveo se od žene, a devojčica sad ima osam godina i, dok je on uspavljuje, ljubi u čelo i ušuškava je pod ćebe, već oseća njeno odsustvo. Iz trenutka u trenutak ona je tu i već nestaje, a on sâm ostaje napušten u procepu između onog što je ona bila i šta će biti, i večito je zabrinut. Časkamo u malom kafeu u centru grada – do Meirove smrti nikada nismo iskreno razgovarali, Johaj je prema meni uvek bio uzdržan – a kad uveče dođem kući, nedostaje mi odmor. Čitam knjigu o ženi, ne onoj koja živi u Irskoj i ima ćerke koje ne pušta da same idu ulicom, već o drugoj, Francuskinji, čija je ćerka u mladosti provela dve godine u zatvoru, gde je, u dnevniku, napisala da ne sumnja da ju je majka volela, *čak možda previše, ali više sa majčinskim osećajem nego sa naklonošću*. Spuštam knjigu, ostavljam je da duže vreme stoji pored mene s koricama okrenutim nagore, i mislim da je više neću čitati. *A kad sam porasla, postala sam za nju neko ko je s druge strane zida.*

Mislim na Leu četrnaestogodišnjakinju, petnaestogodišnjakinju, u onim opasnim godinama. Stotinu puta, ma hiljadu puta sam je pogledala i pomislila – oduzimaš mi dah. Ponekad sam joj govorila: „Toliko si lepa, ludo”, a Lea bi zakolotala očima i skamenila se u licu, i znala sam da je moj pristrasan pogled slep za njene mane, da sam je razočarala. Ali ipak sam nastavljala. Nisam prestajala. Nisam pristala na zid između nas.

Želim sve da napišem o Lei, u jednom dahu. Ali reči ne izlaze ni kroz iglenu ušicu. Htela bih da pišem o Lei bez reči, što je nemoguće.

U filmovima to često vidamo. Porodica sedi zajedno u kolima, otac vozi, žena je lepa na zadivljujuće nemaran način, a dvoje živahne dece sede pozadi i svi zajedno časkaju. Ovakav život pretihodi nečem lošem, što će se tek dogoditi. Drumski razbojnici. Mračna tajna iz prošlosti. Upale ćerkine usne.

Ipak, jednom sam gledala skandinavski film koji se suptilno bavio tragedijom. Pogledala sam ga triput, bilo mi je važno da shvatim svaki detalj. Porodica je zimovala u skijaškom centru – otac, majka, sin i ćerka. Svi su bili lepi, ali ne preterano – prihvatljive lepote, i videlo se da im svakodnevni život nije potpuno bezbrižan. Ono što se desilo toj porodici, događaj koji je udario u školjku života i stvorio na njemu mrežu pukotina i krhotina, bila je snežna lavina koja je trajala nekoliko sekundi. Porodica je sedela u restoranu na senovitoj strani planine, a lavina je jurila ka njima, sve dok se nije zaustavila nedaleko od njih, i svi su se – nakon što su prethodno skočili sa svojih stolica da nađu zaklon – vratili za sto i nastavili da jedu. Ipak, udarac je bio fatalan a šteta načinjena, jer je otac u trenutku lavine skočio i pobjegao misleći samo na sebe, dok je majka odmah pojurila da zaštiti decu, zagrlila ih i nadvila se nad njima. Od saznanja da je muž pobjegao, misleći samo na sebe, ostavljajući ih, mlada žena nije mogla da se oporavi. Od tada kroz ceo film, uz skandinavsku suptilnost, otkriva se dubina sloma.

Volela bih da, s vremena na vreme, pogledam još takvih filmova o životima koji pođu naopako naizgled tek tako, skoro sami od sebe, a ne filmove o glasnim životnim udarcima. Htela bih da više čujem o tipu porodica poput naše – Meira, Lee i mene, o greškama koje se lako naprave, ali ipak niko ne može da ih oprosti, o uobičajenim sitnim nezgodama – a tu mislim na zločine protiv volje.

2

U prvoj godini Leinog života moja mama nam je često dolazila u posetu, nikad praznih ruku, već uvek s kutijama hrane koju je spremala za nas, ili sa preskupim poklonima za Leu (nije skidala etikete sa cenama). Sedala je u fotelju sa Leom u krilu i cupkala je, ili se spuštala pored nje na tepih i mahala joj ispred očiju, ljuljala je, a kad bi završile sa igrom hranila ju je, prinoseći joj kašičicu ustima, a onda joj je odmah brisala bradu, pa kašičicu i maramicu, i sve bi to ponovila, za svaki slučaj. Iz prikrajka sam čekala trenutak kad će se srce moje majke otopiti i preplaviti toplinom. Pa, ko može odoleti Lei? Ona će je rastopiti.

Majka mi je pomagala u svemu oko bebe, kao i Meir. Svako jutro je spremao Leu za izlazak, a ponekad je i vozio do dadilje, a ja sam je svako popodne preuzimala odatle, i nas dve bismo potom provodile vreme zajedno ili sa mojom majkom, sve do njegovog povratka s fakulteta. Onda bi Meir ušao i pojurio ka devojčici bombardujući je zagrljajima, srećnim uzvicima, pitanjima, tražio bi i uzvraćao poljupce, udarao nogama o pod ako mu ne bi uzvratila, a izljubljena Lea se smejala i cičala od sreće. Ali, mama je odlazila odmah po njegovom dolasku, ni minut duže nije ostajala. Vrata su se za njom zatvarala i ja sam ostajala da gledam oca i ćerku kako se raduju. Mama nije želela to da gleda, nije znala tome da se divi. Nisam umela tako da ludujem sa Leom, da režim i vičem, ispuštam takve glasove, ali oduševljavali su me. Meir je ponekad prelazio granicu, pa se dešavalo da Leino veselo cičanje zazvuči kao početak plača.

Neprestano sam fotografisala Leu. Otkriće Amerike, sletanje na Mesec, naši prvenci. Podrazumeva se da je ceo svet ostao bez daha. Ali, potrebno je da prođu godine da bismo uspeli da pogledamo te albume iz detinjstva i prepoznamo načine na koje je naša ljubav prema deci zamaglila stvarnost i prilagodila je našem pogledu. U prvim danima njenog života bila je bleđa, skoro providna, poput mleka. Bila je čudna. I dalje mi srce poskoči pred njenim oštrim pogledom na tim najranijim fotografijama, od njenog saznanja o sopstvenoj vrednosti, od samog početka. U svakom slučaju, prekasno sam shvatila da sam naučila da volim tuđu decu, a da je moja ljubav prema Lei bila suprotnost učenju: to je bio potpun zaborav.

Van slike cedim za Leu sok od pomorandže, a na fotografiji ga ona ispija sumnjičavim gutljajima, iz ružičaste plastične čaše. Kiselost joj prija, što je pomalo smešno. Vitamini se slivaju, upijaju se i deluju, i ona na moje oči jača, a da se nije ni razbolela. Čak i noću, dok spava, osećam kako raste, vrelinu rerne i rast testa (dok leži u krevetu izgleda mi nestvarno predugačko). Retko kad se razboli, obično je to prehlada, virus ili neka infekcija, i tad se u njoj probudi potpuno drukčiji temperament. Nikad ne oslabi i ne ubledi, već naprotiv – visoka temperatura je učini bučnijom i brbljivijom, a da toga ni ne bude svesna. Mislim da je to manija. Oči joj se sijaju, lice se zajapurilo, a glas produbio i promukla je. Plaši me. U takvim trenucima mi je jasno da ne mogu ništa da uradim za nju, da se udaljila u zagrljaj sudbine. No, uvek sve bude u redu već sledećeg dana, a najviše u roku od dva dana. Mama ponovo zove da pita kako je, veoma je zabrinuta jer je, tokom četrdeset godina rada kao medicinska sestra u bolnici, mnogo naučila o hirovima sudbine; visoka temperatura kod mališana je plaši kao i svako preterivanje, to sam već napomenula. Uveravam je da je Lea odlično, da je groznica prošla i da spava.

Sutra ujutru Lea ponovo veselo sedi u dečjoj stoličici. Po prvi put smo kupili digitalni foto-aparat i sad mogu da je slikam i škljocam do mile volje. Pod određenim svetlom oči moje ćerke izgledaju prazno od silnog plavetnila u njima. Moje oči su smeđe, kao i očeve. Plava boja očiju naše ćerke je skriveni putnik u našim telima, nasledni susret udaljen od nas dve generacije. Moja baka sa mamine strane imala je plave oči, kao i Meirov deda sa očeve. Na takvom svetlu i Leina kosa deluje veoma svetlo, skoro je plava. Te đavolje fotografije odmah brišem, a od preostalih biram najlepšu, koju ću potom pokazati mami.

Sat kasnije, na putu ka vrtiću, zdrava Lea sve ponovo pritiska. Prekidač za svetlo na stepeništu. Dugme za lift. Dugme za otključavanje automobila. A popodne, na povratku kući, pritiska dugmeta na bankomatu, izvlači novac, stavlja kovanicu u otvor na kolicima u samoposluzi, potpisuje se na isečku računa kreditne kartice. Sa tri i po godine zna da napiše svoje ime, čak ima i kaligrafski potpis. Kod kuće stalno iznova piše na papirima Lea, Lea, Lea, Lea. Ne želi da nauči da piše druge reči.

Tvrdim da se problem voljenja moje ćerke nikad više nije ponovio. Tokom cele trudnoće me je mučila misterija ljubavi, ali se sve rešilo kad sam se porodila. U dugim popodnevim koja smo nas dve provodile same pozivala sam mamu da joj kažem kako je Lea divna. Bila sam odlučna u tome da joj to ispričam, nisam joj dozvoljavala da promeni temu, niti sam joj dozvoljavala da mi ispriča svoju priču dok me ne sasluša, i nalažila sam načine da to učinim a da ona to ni ne shvati. Kazala sam prodavačici iz bakalnice na uglu (preglasno; moj glas nije uvek odgovarao željenom intenzitetu): „Šta li sam uopšte radila u životu pre nego što sam rodila ćerku?” Htela sam da kažem da se ničeg ne sećam, da mi je sve izbrisano, da sam se rodila zajedno sa ćerkom. Mami nisam mogla da kažem takve stvari, obe bih nas udavila u sramu, čula bi u mojim rečima sve ono što je odbijala da čuje, ali to je bila ljubav, želela sam svima da viknem na uvo – volim je! Volela sam Leu i ni za koga drugog nisam marila. Bila sam srećna i uživala sam u sopstvenom otkriću majčinstva. Bezbrojni zagrljaji, meki poljupci, razgovori i mrmljanje puno ljubavi. Dojila sam je kad god je to želela, danju i noću. Spavala je i budila se prema svojim potrebama. Nisam želela nikakvu knjigu sa savetima o majčinstvu. Mirisala sam njene čarape i pantalone pre nego što sam ih stavljala u mašinu za pranje veša, udisala sam njenu masnu kosu i loš jutarnji zadah iz usta, sav njen slatki smrad. Puzala je bosa u pesku, valjala se u dlakama komšijskih pasa. Ignorovala sam sva

ograničenja i pravila, i bila sam uporna da to pokažem pred majkom, tu ljubav prema ćerki koju sam sama otkrila, potpuno drugačiju od ljubavi moje majke prema meni.